

UO'K 691:338

QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQRISHNI KLASTER ASOSIDA TASHKIL ETISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Dotsenti Ibragimov Salohiddin Ochilovich
Toshkent arxitektura-qurilish universiteti, O'zbekiston
E-mail: sibragimovs77@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolaning qisqacha mazmunida O'zbekiston Respublikasida qurilish industriyasining rivojlanishi va energiya tejamkor qurilish materiallaridan foydalanishning dolzarbligi yoritilgan. Maqolada ushbu sohadagi ishlab chiqarish quvvatlari va investitsiya loyihalari to'g'risidagi ma'lumotlar keltirilgan, shuningdek, qurilish materiallari eksportining milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi ahamiyati haqida so'z boradi. Xulosa qilib aytganda, bino va inshootlarning energiya samaradorligi va barqarorligini oshirish uchun innovatsion materiallarni qurilishda yanada rivojlantirish va joriy etish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: ishlab chiqarish, qurilish materiallari, eksport, investitsiyalar, energiya samaradorligi, bazalt plitalar, iqtisodiyot, rivojlanish, barqarorlik, infratuzilma.

Kirish: Zamonaviy dunyo rivojlanishdan to'xtamayapdi va qurilish sanoati ham bundan mustasno emas. Har yili bino va inshootlarni yanada samarali, qulay va energiya tejamkorlik bilan qurish imkonini beradigan yangi texnologiyalar, materiallar va qurilish usullari paydo bo'lmoqda. Hozirgi vaqtda qurilish sanoati ko'plab mamlakatlarda iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishi iqtisodiy o'sish va butun jamiyat farovonligiga bevosita ta'sir qiladi.

Hozirgi vaqtda qurilish materiallari ishlab chiqarish ko'plab mamlakatlar iqtisodiyotiga katta ta'sir ko'rsatadigan asosiy tarmoqlardan biridir. Qurilish materiallari sanoatning turli sohalarida, masalan, turar-joy va sanoat binolari, infratuzilma, yo'llar, ko'priklar va boshqalarni qurishda qo'llaniladi. Biroq, boshqa sohalar singari, qurilish materiallari ishlab chiqarish ham qiyinchiliklar va to'siqlarga duch kelmoqda.

Qurilish materiallari ishlab chiqaruvchilari duch keladigan asosiy muammolardan biri bu sifat talablari va standartlari, shuningdek, qat'iy ekologik qoidalarning doimiy o'zgarishi. Bu esa yuqori sifatli mahsulotlarni kafolatlash va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish uchun ishlab chiqarish jarayonlarini doimiy ravishda takomillashtirish va optimallashtirishni talab qiladi.

O'zbekistonda keyingi yillarda qurilish industriyasi jadal rivojlanmoqda va bu jarayonda yangi materiallar va texnologiyalar muhim o'rin tutmoqda. Masalan, 2022-yilda "O'zsanoatqurilishmateriallari" uyushmasi korxonalaridan 11,2 trillion so'mlik mahsulot ishlab chiqarilgan bo'lsa, joriy yilning birinchi choragida mamlakatimizga qariyb 100 million dollarlik qurilish materiallari eksport qilindi. Bu qurilish sanoati O'zbekiston iqtisodiyotining jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri ekanligidan dalolat beradi. [1]

Qurilish industriyasini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri energiya tejamkor bino va inshootlarni yaratishdir. Darhaqiqat, bugungi kunda energiya resurslari qimmatlashmoqda va ularni tejash binolar va inshootlardan foydalanish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, bazalt issiqlik saqlash plitalari, bazalt tosh va shisha momig'idan issiqlik saqlovchi materiallar kabi energiyatejamkor qurilish materiallari katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Tadqiqotni o'tkazish uchun asosiy va ikkilamchi ma'lumotlar manbalaridan foydalanildi. Birlamchi manbalar qatoriga qurilish materiallari ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi kompaniyalar vakillari o'rtasida so'rov o'tkazish, shuningdek, qurilish materiallari sohasida faoliyat yurituvchi yetakchi ilmiy markazlar va universitetlar vakillari bilan ekspert suhbatlari o'tkazish kiradi.

Ikkilamchi manbalar orasida ilmiy maqolalar, ixtisoslashtirilgan jurnallardagi nashrlar va qurilish materiallari ishlab chiqarish bo'yicha yillik hisobotlardan foydalanilgan.

Qurilish materiallari sanoati iqtisodiyotining yirik sohasi hisoblanib, u o'z ichiga bir nechta sohani qamrab oladi va qurilish moddiy-texnik bazasining asosini xosil qiladi. Qurilish materiallarining narhi qurilish majmuasi xarajatlarining sosiy qismini tashkil etadi. Shu bilan birgalikda, qurilish materiallari sanoatining innovasion rivojlanishidagi kechikish butun qurilish majmuasining turg'unligiga olib keladi. [2]

Tadqiqot metodologiyasi qurilish materiallari sanoati vakillari duch keladigan asosiy muammolarni aniqlash, shuningdek, innovatsion klaster asosida ularni hal qilish imkoniyatlarini aniqlash uchun ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va sharhlashni o'z ichiga olgan. [3]

Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida "O'zsanoatqurilishmateriallari" uyushmasi tomonidan o'tkazilgan matbuot anjumanida qurilish materiallari sanoatining 2022-yilga mo'ljallangan faoliyati tahlili, energiya tejamkor mahsulotlar ishlab chiqarishga alohida e'tibor qaratildi. Tadbirida uyushma rahbariyati, soha mutaxassislari, ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirok etdi. Anjumanda mamlakatimizda qurilish materiallari ishlab chiqarishning asosiy ko'rsatkichlari, eksport-import ko'rsatkichlari va investisiya loyihalari haqida so'z yuritildi. Ma'lumki, 2022-yilda jami 30,7 trillion so'mlik qurilish materiallari ishlab chiqarilgan.

Andijon viloyatida qurilish materiallari ishlab chiqarish bo'yicha investisiya loyihalarini faol amalga oshirish davom etmoqda. "Everest Metal Grand" mas'uliyati cheklangan jamiyatida umumiy qiymati 10 million dollar bo'lgan bazalt toshdan issiqlik saqlash plitalari ishlab chiqarish loyihasi boshlandi. Korxonada yiliga 20 ming tonna bazalt issiqlik saqlash plitalari ishlab chiqariladi va mahsulotning 40 foizi eksport qilinadi. Mazkur loyihaning amalga oshirilishi 50 ta yangi ish o'rni yaratilishi va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish imkonini beradi. Korxonani 2024-yilda foydalanishga topshirish rejalashtirilgan bo'lib, hozirda qurilish-montaj ishlari olib borilib, loyiha moliyalashtirilmoqda.

Quyida "Everest Metal Grand" mas'uliyati cheklangan jamiyati tomonidan Andijon viloyatida bazalttoşdan issiqlik saqlash plitalari ishlab chiqarish bo'yicha investisiya loyihalari ro'yxati, energiya samaradorligi milliy dasturini ishlab chiqish va ko'lamini keltirilgan. Yangi korxonaning ishlab chiqarish quvvati yiliga 20 ming tonna bazalt issiqlik saqlash plitalari bo'lib, bu mamlakatimizda bazalt issiqlik saqlash materiallarining umumiy ishlab chiqarish quvvatini yiliga 178 ming tonnaga yetkazish imkonini beradi. Korxonada ishlab chiqarilayotgan mahsulotning 40 foizini eksport qilish rejalashtirilgan, bu esa mamlakatimizning jahon qurilish materiallari bozoridagi iqtisodiy mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Yangi ish joyining yaratilishi ushbu loyihaning eng muhim natijalaridan biridir. Yangi korxonada energiya tejamkor texnologiyalar bilan jihozlangani uning faoliyati hududdagi ekologik vaziyatga ko'rgazmali ta'sir ko'rsatishini anglatadi.

Avvalgi matnlarda respublikada issiqlik saqlaydigan materiallar ishlab chiqarilishi qayd etilgan bo'lib, ushbu matnda "O'zsanoatqurilishmateriallari" uyushmasi korxonalarini tomonidan 2022-yilda jami 11,2 trillion so'mlik mahsulot ishlab chiqarilishi haqida ma'lumot berilgan. Bu korxonalarining mamlakatimiz iqtisodiyotiga qo'shayotgan hissi, faol rivojlanishidan dalolat beradi.

Joriy yilning birinchi choragida "O'zsanoatqurilishmateriallari" uyushmasi korxonalarini tomonidan 97,8 million dollarlik qurilish materiallari, jumladan, 11,2 million dollarlik keramik plitkalar va keramika mahsulotlari, 15,9 million dollarlik metall buyumlar, 14 million dollarlik PVX va plastmassa buyumlari 9,7 million dollarlik qog'oz va boshqa qog'ozlar eksport qilindi. Bular bilan bir qatorda, 8,2 million dollar sement va bog'lovchi, 8,1 million dollar alyuminiy qurilish materiallari va 20,2 million dollar boshqa qurilish materiallari ham aks etadi. Bu mamlakatimizda qurilish materiallari ishlab chiqarish va eksport qilishning yuqori darajasidan dalolat berib, mamlakatimizning xalqaro qurilish materiallari bozorida salmoqli ishtirokchi ekanligini anglatadi.

Qurilish materiallariga talab ortib borayotgani munosabati bilan O'zbekistonda turli turdagi qurilish materiallari, jumladan, keramika mahsulotlari, metall buyumlar, PVX va plastmassa buyumlari, alyuminiy qurilish materiallari va boshqalarni ishlab chiqarish va eksport qilish faol rivojlanmoqda. Shu bilan birga, respublikada bazalt issiqlik saqlaydigan plitalar va shisha jundan tayyorlangan issiqlik o'tkazmaydigan materiallar kabi yangi texnologiya va innovatsiyalarni joriy etishni ham unutilmaydi. [4]

Ana shunday xilma-xil mahsulotlar va ilg'or texnologiyalardan foydalanish tufayli O'zbekistonda nafaqat ichki, balki jahon qurilish materiallari bozori ehtiyojlarini qondirish uchun barcha imkoniyatlar mavjud. Ta'kidlash joizki, qurilish materiallari ishlab chiqarishning rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki fuqarolarning farovonligi va turmush sharoiti yaxshilanishiga ham xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, tarmoq salohiyatidan samaraliroq foydalanish uchun ishlab chiqarishni yanada takomillashtirish, mahsulot sifatini oshirish va jahon bozorlariga faol olib chiqish zarur.

Xulosa: Mamlakatda qurilish materiallarining yangi va innovatsion turlari, jumladan, issiqlik saqlovchi materiallardan faol foydalanilmoqda, bu esa bino va inshootlarni energiya tejankor va qulayroq qurish imkonini beradi. Ana shunday materiallar asosida investitsiya loyihalari amalga oshirilmoqda, bu esa soha rivoji va yanada yuksalish salohiyatidan dalolat beradi.

Shunday qilib, qurilish materiallari ishlab chiqarish sanoatida innovatsion texnologiyalar va mahsulotlarni qo'llash, shuningdek, faol eksport faoliyati tufayli O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh. Mirziyev. "Innovatsion klasterlar: ma'naviy va amaliy asllar". "Iqtisod va innovatsiya" jurnali. - 2016. - No 2. - S. 77-82.
2. Ibragimov S.O. Qurilish materiallari ishlab chiqarish sanoatida innovatsion klasterning zaruriyati va ahamiyati. "Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar" ISSN 2181-7286 Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti 2020.
3. Sh.K. Sharipov. Sanoatda innovation klasterlar tashkil etishning maqsad va qiymati". "O'zbekiston davlat sanoat va innovatsiya universiteti ilmiy-texnik jurnallari". -2021. - No 2. - S. 65-70.
4. S.O.Ibragimov "Qurilish materiallari ishlab chiqarishda innovation klasterlarni tashkil qilishni rivojlantirish istiqbollari "Ta'lim, fan va ishlab chiqarish integrasiyasi asosida ilm-fan va innovation yutuqlarni takomillashtirish istiqbollari" 197-202 b. SamDAQI 2021-yil.
5. A.M. Alimov, Sh.K. Sharipov. "Innovatsion klassterlarning tashkiliy modellari". "Xalqaro ilmiy-texniy qo'shiqnoma" jurnallari. - 2019. - No 2. - S. 104-107.
6. G.M.Abdullaeva, D.A.Solieva, Sh.K.Sharipov. "Quruv materiallar sanoatida innovatsion klasterlarning o'rni va ahamiyati". "Axborotnoma" ilmiy-texnika jurnali. – 2017. – No2. – B. 55-58.